

વીર સંવત ૨૪૮૨, મહા સુદ ૫, બુધવાર

તા. ૨૬-૧-૧૯૬૬, ઢાળ-૨, ગાથા-૭ થી ૧૨, પ્રવચન નંબર-૮

આ ‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છ ઢાળા’ (ચાલે છે). એમાં બીજી ઢાળની સાતમી ગાથાનું છેલ્લું થોડુંક બાકી છે. છેલ્લી અજ્ઞાનની વ્યાખ્યા છે ને ? અનાદિથી મિથ્યાદર્શન સહિત અગૃહીત મિથ્યાદર્શન કહ્યું છે ને ? સાતે તત્ત્વની ભૂલ કહીને હવે આ મિથ્યાજ્ઞાન એની સાથે બતાવે છે. જીવ, પાંચ દ્રવ્યથી જેનું ઉપયોગ સ્વરૂપ તદ્દન ભિન્ન છે એમ ન જાણતા પરને લઈને હું છું એવો અંતરમાં ચિદાનંદ જ્ઞાનાનંદના સ્વભાવની ભૂલ, શરીર, વાણી, મનથી, રાગથી હું છું એવી માન્યતા એ જીવની ભૂલ, એ મિથ્યાશ્રદ્ધા અનાદિની અણગ્રહેલી નિસર્ગથી છે. સમજાય છે કાંઈ ?

જીવ પાંચ દ્રવ્યથી તદ્દન જુદી એની ચાલ (છે), એમ આવ્યું હતું ને ? જ્ઞાનસ્વરૂપ ચિદાનંદ સ્વરૂપ એનું છે, તે તો ઉપયોગ જાણનાર-દેખનાર શક્તિ અને પર્યાય એની એ છે, એમ ન માનતા બીજા પદાર્થના સંગથી હું છું એમ પોતાના ઉપાદાનમાં માનવું એને જીવની અગૃહીત મિથ્યાદર્શનની ભૂલ કહેવામાં આવે છે કે, જે અનાદિની અણગ્રહેલી, કોઈના ઉપદેશ વિના (ગ્રહેલી છે), એને અગૃહીત જીવની ભૂલ કહે છે.

અજીવની એ ભૂલ - શરીર આદિ ઊપજે તો હું ઉપજ્યો છું, આ પરની ક્રિયા આદિમાં મારું અધિકારપણું છે એવા અજીવતત્ત્વના ઉપાદાનની સ્વતંત્ર પર્યાયમાં આત્મા એમ માને કે આ મારાથી છે, એને અજીવતત્ત્વની ભૂલ કહેવામાં આવે છે. એ અગૃહીત મિથ્યાદર્શનનું અજીવતત્ત્વના ભૂલનું સ્વરૂપ છે. સમજાય છે કાંઈ ?

આસ્રવ - જે આત્મામાં પુણ્ય અને પાપના ભાવ દુઃખદાયક છે, આકુળતાના ઉપજાવનારા (છે) એને એ પ્રેમથી આકુળતાનું સેવન કરે, પ્રેમથી એની પ્રવૃત્તિની, પુણ્ય-પાપના ભાવની રૂચિ રાખે... સમજાણું કાંઈ ? એને આસ્રવતત્ત્વની અનાદિની અણગ્રહેલી મિથ્યાશ્રદ્ધા કહેવામાં આવે છે. સમજાણું ?

બંધની ભૂલ - અનુકૂળ સામગ્રી મને ઠીક પડે, પ્રતિકૂળ એ અઠીક પડે. બંધના ફળ તરીકે મળેલી સામગ્રી, આ બધા બંધના ફળ એ મને અનુકૂળ-ઠીક (છે), પ્રતિકૂળ ઠીક નહિ, એવી જે માન્યતા (છે) એને બંધતત્ત્વની ભૂલ છે. કેમકે એ બંધ પોતે જ પ્રતિકૂળ-અનુકૂળ સંયોગનું કારણ એકેય હિતકર છે નહિ. આવા સાધન હોય તો મને ઠીક, આવા સાધન હોય તો મને ઠીક નહિ, એવી એને બંધતત્ત્વની અનાદિની અણગ્રહેલી નિસર્ગરૂપે ઉપદેશ વિના ગ્રહેલી શ્રદ્ધા છે. સમજાણું કાંઈ ?

સંવરની એની એ ભૂલ છે કે, આત્માના જ્ઞાન અને આનંદ, આનંદ એટલે ચારિત્ર, એ આત્માનું જ્ઞાન અને ચારિત્ર આત્માને શાંતિ આપનાર છે. આત્માનું જ્ઞાન અને આનંદ. આનંદ એટલે ચારિત્ર એ શાંતિ આપનાર (છે છતાં) એને દુઃખદાયક માને. આ શું ? આત્માનું વળી જ્ઞાન અને એમાં ચારિત્ર (શું) ? એ જ્ઞાન અને વૈરાગ્યને દુઃખદેન માને, દુઃખદાતા માને એને સંવરતત્ત્વની અનાદિની અણગ્રહેલી મિથ્યાદર્શનની શ્રદ્ધા છે. સમજાણું કાંઈ ?

(નિર્જરાતત્ત્વની ભૂલ) - પોતાની શક્તિ શુદ્ધ આનંદકંઠ છે, એ શક્તિની પ્રગટતા ન કરતાં ઇચ્છાને પ્રગટ કરીને તેમાં સંતોષ માને. સમજાય છે કાંઈ ? ઇચ્છા પછી શુભ કે અશુભ કોઈપણ હો, એ ઇચ્છાની પ્રવૃત્તિમાં જેને સંતોષ છે એને શક્તિનો નિરોધ થાય છે, શક્તિ પ્રગટ થતી નથી અને (એમાં) સંતોષ માને છે તે નિર્જરા તત્ત્વની ભૂલ છે. સમજાણું કાંઈ ? એક મોક્ષ રહ્યો.

મોક્ષ એ નિરાકુળ પરમાનંદનો સ્વભાવ, એનું નામ મોક્ષ છે. એ મોક્ષ એને ન રુચે. ઇ શું ? એકલા રહેવું, નહિ કંઈ ખાવા-પીવાનું સાધન, નહિ બોલવાના સાધન, નહિ કંઈ રાગ-દ્વેષના વિકલ્પ કે મનના સાધન, એકલું (રહેવાનું) ? એમ જેને નિરાકુળ આનંદના મોક્ષતત્ત્વની પ્રીતિ નથી એને અનાકુળ તત્ત્વ રુચતું નથી. આકુળતા વિના એકલું રહે એ વળી શું ? શરીર વિના આત્મા રહે ? ઇન્દ્રિય વિના આત્મા જ્ઞાન કરે ? એમ જેને અનાકુળ તત્ત્વ મોક્ષની પ્રતીતની ખબર નથી એને મોક્ષતત્ત્વની ભૂલ અનાદિની અણગ્રહેલી નિસર્ગ ઉપદેશ વિના સ્વભાવથી માનેલું છે એને અનાકુળમાં મોક્ષ ન માનતા, નિવૃત્તિ તદ્દન થઈ જવી એનું નામ મોક્ષની નિવૃત્તિને ન માનતા પ્રવૃત્તિને કંઈક માને એને મોક્ષતત્ત્વની ભૂલ કહે છે.

એ ‘અગૃહીત મિથ્યાદર્શન હોય...’ આ એક શબ્દની વ્યાખ્યા(માં) સાતની ટૂંકી (વ્યાખ્યા) પહેલા કરી નાખી. સમજાણું કાંઈ ? એવું અગૃહીત મિથ્યાદર્શન જ્યાં હોય ત્યાં જે કંઈ જ્ઞાન હોય તેને અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન કહે છે. જે કંઈ જાણપણું, શાસ્ત્રનું જાણપણું હોય, બીજાનું જાણપણું હોય એ બધા જ્ઞાનને મિથ્યાજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. આહા..હા...! જ્યાં મૂળ સાત તત્ત્વની અંદરની દૃષ્ટિમાં ભૂલ છે એના ગમે તેટલા જાણપણા, ઉઘાડજ્ઞાન હોય એ જ્ઞાનને ભગવાન કહે છે, અમે એને મિથ્યા અગૃહીત જ્ઞાન કહીએ છીએ. એ મિથ્યાજ્ઞાન પણ ઉપદેશ વિના સ્વતઃ એણે પ્રગટ કરેલું છે. સમજાણું કાંઈ ? નિસર્ગ એને મિથ્યાજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. નિસર્ગ મિથ્યાજ્ઞાન કહો કે અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન કહો.

અનાદિનું સ્વરૂપના સાત તત્ત્વના વિવેકની શ્રદ્ધાની અંતર ખબર ન મળે એ સહિતના જેટલા જાણપણા તેટલાને (મિથ્યાજ્ઞાન કહે છે). જુઓ ! કહ્યું ને ? ‘જે કંઈ જ્ઞાન હોય...’ તે જ્ઞાન અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન કહેવામાં આવે છે. તે જ્ઞાન કેવું છે ? ‘મહાન દુઃખદાતા છે.’ દુઃખદાતા છે અને એમ એ માને છે કે આ જ્ઞાનથી મને લાભ થશે. અગૃહીત મિથ્યાદર્શનપૂર્વક જેને અંતર આ જ્ઞાન ઉઘાડ હોય છે એ ઉઘાડથી એ લાભ માને છે. હું કાંઈક ચડિયાતો છું, મારી કળા છે, મને આવડત છે એવું જે અંદર મિથ્યાજ્ઞાનનું અભિમાન મહા દુઃખદાયક છે છતાં એને લાભદાયક માને છે. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ?

‘મહાન દુઃખદાતા...’ એમ કહ્યું છે ને ? જુઓને ! ‘સો દુઃખદાયક અજ્ઞાન જાન.’ એમ છે ને ? ‘યાહી પ્રતીતિજુત કણ્ઠક જ્ઞાન,...’ એમ છે ને ? ‘કણ્ઠક જ્ઞાન’ એ શબ્દ જ એમાં પડ્યો છે. તેથી ‘કંઈ જ્ઞાન’ લખ્યું છે. મૂળ પાઠમાં એમ લખ્યું છે. છે ને ? ‘રોકે ન ચાહ નજિશક્તિ ખોય, શિવરૂપ નિરાકુલતા ન જોય; યાહી પ્રતીતિજુત કણ્ઠક જ્ઞાન, સો દુઃખદાયક અજ્ઞાન જાન.’ કહો, સમજાણું કાંઈ ? બહુ ટૂંકા શબ્દોમાં ઘણા ભાવો ગોઠવ્યા છે. ગૃહસ્થાશ્રમમાં પણ એણે શાસ્ત્રના મર્મની વાત છે એને બહુ ટૂંકામાં કહી છે.

ભાઈ ! જેને આત્માનો પક્ષ અંદર થયો નથી અને જેને આવી અંદરમાં ભૂલ છે, પ્રવૃત્તિની ઇચ્છામાં સંતોષ માને, ઇ પ્રવૃત્તિ, ઇચ્છા કરીને નિર્જરા માને, ઇચ્છા

કરીને એમાં જ્ઞાન થયું એને સાચું જ્ઞાન માને, એ જ્ઞાન એકલું મહા દુઃખદાયક છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘તે ઉપદેશાદિ બાહ્ય નિમિત્તોના આલંબન વડે નવું ગ્રહ્યું નથી, અનાદિનું...’ એ જ્ઞાન પરાલંબી તત્ત્વની શ્રદ્ધા વિરુદ્ધ, પરાલંબી પકડેલો ઉઘાડ એ એની મેળાએ પ્રગટ થયેલો છે. એ ‘અનાદિનું છે, તેથી તેને અગૃહીત (સ્વભાવિક-નિસર્ગજ) મિથ્યાજ્ઞાન કહે છે.’ ત્રણે એક જ અર્થ છે. અગૃહીત કહો, નિસર્ગ કહો, સ્વભાવિક કહો. જુઓ ! આ મુદ્દાની રકમની વાત ચાલે છે. સમજાણું કાંઈ ? જેણે આત્મા અખંડાનંદ જ્ઞાનમૂર્તિ પ્રભુ, એની અંદરમાં વિકલ્પરહિત પ્રતીતિ કરી નથી, એનું આત્મજ્ઞાન પ્રગટ કર્યું નથી અને આત્મજ્ઞાનમાં સ્થિરતાનું ચારિત્ર પ્રગટ કર્યું નથી એને આ પ્રકારના બોલો અનાદિના છે. એ સંસારમાં મહા દુઃખદાયક છે. હવે એની સાથે ‘અગૃહીત મિથ્યાચારિત્ર (કુચારિત્ર)નું લક્ષણ’ (કહે છે).

અગૃહીત મિથ્યાચારિત્ર (કુચારિત્ર)નું લક્ષણ

ઇન જુત વિષયનિર્મે જો પ્રવૃત્ત, તાકો જાનો મિથ્યાચરિત્ત;

યોમિથ્યાત્વાદિ નિસર્ગ જેહ, અબજે ગૃહીત સુનિયે સુ તેહ. ૮.

અન્વયાર્થ :- (જો) જે (વિષયનિર્મે) પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા (ઇન જુત) અગૃહીત મિથ્યાદર્શન અને અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન સહિત (પ્રવૃત્ત) પ્રવૃત્તિ કરે છે (તાકો) તેને (મિથ્યાચરિત્ત) અગૃહીત મિથ્યાચારિત્ર (જાનો) સમજો. (યો) આ પ્રમાણે (નિસર્ગ) અગૃહીત (મિથ્યાત્વાદિ) મિથ્યાદર્શન, મિથ્યાજ્ઞાન અને મિથ્યાચારિત્રનું [વર્ણન કરવામાં આવ્યું.] (અબ) હવે (જે) જે (ગૃહીત) ગૃહીત [મિથ્યાજ્ઞાન-જ્ઞાન-ચારિત્ર] છે (તેહ) તેને (સુનિયે) સાંભળો.

ભાવાર્થ :- અગૃહીત મિથ્યાદર્શન અને અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન સહિત પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો પ્રત્યે પ્રવૃત્તિ કરવી તેને અગૃહીત મિથ્યાચારિત્ર કહેવામાં આવે છે. આ ત્રણેયને દુઃખના. કારણ જાણી તત્ત્વજ્ઞાનવડે તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. ૮.

ઇન જુત વિષયનિર્મે જો પ્રવૃત્ત, તાકો જાનો મિથ્યાચરિત્ત;

યોમિથ્યાત્વાદિ નિસર્ગ જેહ, અબજે ગૃહીત સુનિયે સુ તેહ. ૮.

જુઓ ! શું કહે છે ? એ વિષય - ‘પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં (ઇન જુત) અગૃહીત મિથ્યાદર્શન અને અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન સહિત...’ એમ. પહેલી સાત તત્ત્વની ભૂલ કહીને ? અને એ સહિતનું જે જ્ઞાન, એ સહિતનું જ્ઞાન અને એ સહિતની વિષયમાં પ્રવૃત્તિ. પ્રવૃત્તિ.. પ્રવૃત્તિ.. પ્રવૃત્તિ.. પ્રવૃત્તિ.. પ્રવૃત્તિ.. શુભ-અશુભ રાગની પ્રવૃત્તિ. શુભ-અશુભ રાગની પ્રવૃત્તિ બેય મિથ્યાચારિત્ર છે એમ કહે છે. ‘વિષયો’ શબ્દે એકલા ભોગાદિ એમ નહિ. આત્માનો વિષય જેને નથી એથી એને મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યાજ્ઞાનમાં અનાદિનો જે પડ્યો છે એનું જેટલું વલણ આમ શુભ-અશુભ રાગમાં જાય છે એ બધું મિથ્યાચારિત્ર છે. ભાઈ ! ભારે વાત, ભાઈ ! સમજાણું કાંઈ ?

કહે છે, એ અગૃહીત મિથ્યાદર્શન અને મિથ્યાજ્ઞાન સહિત ‘પ્રવૃત્તિ કરે છે...’ વજન અહીં પ્રવૃત્તિ ઉપર છે. ઓલી મિથ્યાશ્રદ્ધા હતી, મિથ્યાજ્ઞાન હતું એમાં શુભ-અશુભ પરિણામ કોઈપણ પ્રકારના હો એ બધું મિથ્યાચારિત્ર છે. કારણ કે સ્વવિષય આવ્યો નથી અને પરવિષયની શ્રદ્ધા ને જ્ઞાન કર્યા છે એ સંબંધીના પ્રવૃત્તિના પરિણામ જ એનું નામ મિથ્યાચારિત્ર કહેવામાં આવે છે. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? ‘તેને અગૃહીત મિથ્યાચારિત્ર સમજો.’ પ્રવૃત્તિ, હોં ! આ પ્રમાણે શુભાશુભ પરિણામની એકત્વબુદ્ધિ છે, શુભાશુભ પરિણામનું જ જ્ઞાન અને સ્વભાવનું જ્ઞાન નથી અને એ શુભાશુભની પ્રવૃત્તિ એને મિથ્યાચારિત્ર કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ ?

હવે કહે છે, ‘આ પ્રમાણે અગૃહીત મિથ્યાદર્શન, મિથ્યાજ્ઞાન અને મિથ્યાચારિત્રનું (વર્ણન કરવામાં આવ્યું).’ બહુ સરસ વર્ણન છે. સમજાણું કાંઈ ? સૂક્ષ્મ ભૂલ ક્યાં એની છે, અનાદિની, એની સાથે હવે ગૃહીત મિથ્યાત્વ આદિની વાત કરે છે. મિથ્યાત્વ તો છે પણ બાહ્યથી હવે કુદેવ, કુગુરુની સેવા કરીને, આદર, વિનય કરીને એ મિથ્યાત્વની પુષ્ટિ કરે છે. અગૃહીત છે અના ભેગું મિથ્યાત્વને પુષ્ટિ કરે તેને મિથ્યાદર્શન આદિ કહેવામાં આવે છે. ‘હવે (મિથ્યાદર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર) છે તેને (સુનિયે).’ જુઓ ! એને પણ ત્યાં કહ્યું, ‘સુનિયે.’ હવે ઇ સાંભળો, કહે છે.

ભાવાર્થ :- ‘અગૃહીત મિથ્યાદર્શન અને અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન સહિત પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો...’ એમ. મિથ્યાશ્રદ્ધા, જ્ઞાન સહિત પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં પ્રવૃત્તિ ‘તેને અગૃહીત મિથ્યાચારિત્ર કહેવામાં આવે છે. આ ત્રણેયને દુઃખના કારણ જાણી...’ એ ત્રણેને દુઃખના કારણ જાણી જીવ તેનાથી પાછો વળી અને પોતાના તત્ત્વજ્ઞાનને પામે એ માટે આ વાત કહેવામાં આવે છે. ‘તત્ત્વજ્ઞાન વડે તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.’ જોયું ? ‘તત્ત્વજ્ઞાન વડે તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.’ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ છું, રાગ એ (હું) નહિ. સંવર, નિર્જરા મને શુદ્ધરૂપ છે, આનંદદાયક છે, પૂર્ણ નિરાકુળતા મોક્ષ એ સુખરૂપ છે, બંધ એ શુભ કે અશુભ બધું એક જ પ્રકારનું છે, અહિતકર છે, આસ્રવનો ભાવ પુણ્ય હો કે પાપ, એ દુઃખદાયક છે, આત્મા આનંદદાયક છે. એવી અંતર તત્ત્વજ્ઞાનપૂર્વક આવા ત્રણ બોલનું ત્યાગ કરવો. એને માટે આ કથન કરવામાં આવ્યું. સમજાણું કાંઈ ? આહા...હા...! નવમી (ગાથા).

ગૃહીત-મિથ્યાદર્શન અને કુગુરુનાં લક્ષણ
જો કુગુરુ કુદેવ કુધર્મ સેવ, પોષે ચિર દર્શનમોહ એવ;
અંતર રાગાદિક ધરેં જેહ, બાહર ધન અંબર તૈં સનેહ. ૯.

ગાથા ૧૦ (પૂર્વાર્ધ)
ધારેં કુલિંગ લહિ મહત ભાવ, તે કુગુરુ જન્મજલ ઉપલવનાવ;

અન્વયાર્થ :- (જો) જે (કુગુરુ) ખોટા ગુરુની (કુદેવ) ખોટા દેવની અને (કુધર્મ) ખોટા ધર્મની (સેવ) સેવા કરે છે તે (ચિર) ઘણાં લાંબા સમય સુધી (દર્શનમોહ) મિથ્યાદર્શન (એવ) જ (પોષે) પોષે છે. (જેહ) જે (અંતર) અંતરમાં (રાગાદિક) મિથ્યાત્વ-રાગ-દ્વેષ આદિ (ધૈં) ધારણ કરે છે અને (બાહર) બહારથી (ધન અંબરત) ધન અને કપડાં વગેરે ઉપર (સનેહ) પ્રેમ રાખે છે, અને (મહતભાવ) મહાત્માપણાનો ભાવ (લહિ) ગ્રહણ કરીને (કુલિંગ) ખોટા વેષોને (ધારેં) ધારણ કરે છે તે (કુગુરુ) કુગુરુ

[કહેવાય છે અને તે કુગુરુ] (જન્મજલ) સંસારરૂપી સમુદ્રમાં (ઉપલનાવ) પથ્થરની નૌકા સમાન છે.

ભાવાર્થ :- કુગુરુ, કુદેવ અને કુધર્મની સેવા કરવાથી ઘણાં કાળ સુધી મિથ્યાત્વનું જ પોષણ થાય છે એટલે કે કુગુરુ, કુદેવ અને કુધર્મનું સેવન જ ગૃહીત મિથ્યાદર્શન કહેવાય છે.

પરિગ્રહ બે પ્રકારના છે, એક અંતરંગ અને બીજો બહિરંગ; મિથ્યાત્વ, રાગ, દ્વેષ વગેરે અંતરંગ પરિગ્રહ છે અને વસ્ત્ર, પાત્ર, ધન, મકાન વગેરે બહિરંગ પરિગ્રહ છે. વસ્ત્રાદિ સહિત હોવા છતાં પોતાને જિનલિંગધારક માને છે તે કુગુરુ છે. “જિનમાર્ગમાં ત્રણ લિંગ તો શ્રદ્ધાપૂર્વક છે. એક તો જિનસ્વરૂપ-નિર્ગથ દિગંબર મુનિલિંગ, બીજું ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકરૂપ ૧૦ મી - ૧૧ મી પ્રતિમાધારક શ્રાવકલિંગ અને ત્રીજું આર્યિકાઓનું રૂપ એ સ્ત્રીઓનું લિંગ, - એ ત્રણ સિવાય કોઈ ચોથું લિંગ સમ્યગ્દર્શન સ્વરૂપ નથી. માટે એ ત્રણ લિંગ વિના અન્ય લિંગને જે માને છે તેને જિનમતની શ્રદ્ધા નથી પણ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે.” (દર્શનપાહુડ ગાથા ૧૮) માટે જે કુલિંગના ધારક છે, મિથ્યાત્વાદિ અંતરંગ તથા વસ્ત્રાદિ બહિરંગ પરિગ્રહ સહિત છે, પોતાને મુનિ માને છે, મનાવે છે તે કુગુરુ છે. જેવી રીતે પથ્થરની નાવ પોતે ડૂબે છે તથા તેમાં બેસનારા પણ ડૂબે છે; એ રીતે કુગુરુ પણ પોતે સંસારસમુદ્રમાં ડૂબે છે અને તેને વંદન, સેવા, ભક્તિ કરનારાઓ પણ અનંત સંસારમાં ડૂબે છે અર્થાત્ કુગુરુની શ્રદ્ધા, ભક્તિ, પૂજા, વિનય તથા અનુમોદના કરવાથી ગૃહીત મિથ્યાત્વનું સેવન થાય છે અને તેથી જીવ અનંતકાળ ભવભ્રમણ કરે છે.

‘ગૃહીત મિથ્યાદર્શન અને કુગુરુનાં લક્ષણ.’

જો કુગુરુ કુદેવ કુધર્મ સેવ, પોષે ચિર દર્શનમોહ એવ;
અંતર રાગાદિક ધરે જેહ, બાહર ધન અંબર તેં સનેહ. ૯.

ગાથા ૧૦ (પૂર્વાર્ધ)

ધારૈં કુલિંગ લહિ મહત ભાવ, તે કુગુરુ જન્મજલ ઉપલવનાવ;

આમાં એણે જરી નાખ્યું છે. ઓલી વિષયમેં પ્રવૃત્તિ લખી છે ને ? એમાં એણે ચિત્ર મૂક્યું છે. આ વિષયમાં પ્રવૃત્તિ આવી ને ? મિથ્યાચારિત્ર. આપણા નવામાં કાઢી નાખ્યું છે, ચિત્ર નથી નાખ્યું. આમાં જરી નાખ્યું છે. એનો અર્થ ઈ છે કે, મિથ્યાદર્શન, જ્ઞાન સહિત પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં સ્પર્શ લીધો છે. આમ ભલે આંધળો લીધો છે. સાધારણ લાકડી છે. સ્પર્શને આમ જોવેને સ્પર્શ દ્વારા ? આ શું ચીજ છે ? એમાં એકાકાર થઈ જાય છે, એમ. સ્પર્શને જોતાં, સ્પર્શતા એકાકાર થઈ જાય છે. છે આ ? એક પ્રતમાં છે. આમાં છે, જુઓ ! હૈં ?

મુમુક્ષુ :- જુવાનને અડીને ચાલે છે.

ઉત્તર :- હા, અડીને ચાલે છે અને આ બધું સ્પર્શતો જાય છે. એકાકાર. એ સ્પર્શની ઇન્દ્રિયના વિષયમાં એકાકાર થઈ જાય છે એ મિથ્યાચારિત્ર મિથ્યાદર્શન, જ્ઞાન સહિત છે. પછી એક રસવાળો લીધો છે. આમ ઊભો છે, જુઓ ! ખાય છે, ચાટે છે. છે ? આવું પુસ્તક બીજું નહિ હોય. છે ? ચાટે છે. આમ રસ્તામાં કેટલાક બટાટા નથી ખાતા ? આમ ચૂસતા હોય.

મુમુક્ષુ :- ‘મુંબઈ’માં બહુ હોય.

ઉત્તર :- હા. એટલે એવું ગોઠવ્યું છે. ઓલામાં કાઢી નાખ્યું છે. રસ્તામાં આમ નાગરવેલના પાન ખાતા હોય. ઓલા ચડતા જાય ને આમ ચાવતા જાય ને.. રસ. રસ એકાકાર રસની અંદર. મિથ્યા સાત તત્ત્વની શ્રદ્ધાપૂર્વક મિથ્યાજ્ઞાન, એ કળાનું અભિમાન અને એની સાથે આ ઇન્દ્રિયના વિષયની પ્રવૃત્તિ. સમજાણું ? અને એક નાક. જોયું ? ગજરો હાથમાં રાખ્યો છે. ગજરો છે, ગજરો. ‘રાજકોટ’માં બહુ ફરે ને ઓલા ? શું કહેવાય ઈ ? ઘોડાનું, ઘોડાનું રેસકોર્સ. એમાં ફરતા હોય, સવારમાં ઘણાયના હાથમાં ફૂલ હોય. આમ કરતા જાય અને ફરતા જાય. હૈં ? મેં રસ્તામાં ઘણા જોયેલા. રસ્તામાંથી ફૂલ તોડતા જાય. જ્યારે ફરવા જાય (ત્યારે) રસ્તામાં ફૂલ હોય ને ? (એક મુમુક્ષુને) ઘરે ફૂલ છે. પાછળ બહાર નીકળેલા હોય છે. રસ્તામાં નીકળે ત્યારે ફૂલ તોડતા જાય અને સૂંઘતા સૂંઘતા ફરતા જાય. એકાકાર, જાણે બીજું

કાંઈ છે જ નહિ. એવી પ્રવૃત્તિમાં એકાકાર (છે). કહે છે કે, મિથ્યાશ્રદ્ધા સહિતના આવા એકાકારને મિથ્યાચારિત્ર કહે છે.

પછી આંખનું લીધું છે. છે ને ? આમ આંખથી બરાબર જોવે. આમ એકાકર દેખાય છે, જુઓ આ ! હેં ? કુદરતી સિન. જોવા માટે તત્પર થઈ ગયો છે. કુદરતી સરોવર તો અહીં છે, અંદર પડ્યું છે. એને ન જોતાં દુનિયાના રૂપને જોવામાં તલ્લીન થઈ જાય છે એને મિથ્યાચારિત્ર કહે છે. અને શબ્દ.. શબ્દ. ઓલું વાજું પડ્યું છે, જુઓ ! રેડિયો. તે દિ' રેડિયો ક્યાં હતો ? પણ આ તો એણે દાખલો આપ્યો છે. રેડિયો.. બેડિયો. જુઓને ! ઘરે ઘરે રેડિયા રાખે છે. મોટા મોટા.. આ..હા...! તલ્લીન (થઈ જાય). બાઈ રાંધતી રાંધતી રોટલી કરતી હોય ત્યારે રેડિયો ચલાવે. રોટલી કરતી જાય અને રેડિયો સાંભળતી જાય. એટલા રસ પડ્યા છે અત્યારે તો. આહા..હા...! સમજાય છે ?

મુમુક્ષુ :- જ્ઞાન વધે છે ને ?

ઉત્તર :- ધૂળમાં વધતું નથી જ્ઞાન. એકાકાર થઈ ગયો છે એમાં આત્મા ક્યાં રહ્યો ? આ શું કરું છું ? એનું કાંઈ ભાન ન મળે. ત્યાં ઓલા માસ્તર કહેતા હતા, (માસ્તર) નહોતા કહેતા ? ઓલો 'મહમ્મદ' કોણ ? ઓલા પાંચ વિષયનો, નહિ ? બેગડો ! ઇ કહેતા. કેવો ? 'મહમ્મદ બેગડો' ! પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં તલ્લીન વર્તે. ખાતો હોય, વેશ્યા નાયતી હોય, ફૂલના ઝાડમાં બેઠો હોય, ચારે કોર પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષય એકસાથે. ધૂળમાંય એકસાથે વિષય લેવાતા નથી. એ મિથ્યાશ્રદ્ધા, જ્ઞાન સહિત શુભાશુભ પરિણામમાં પ્રવર્તે. આ તો સાધારણ રીતે અશુભનો દાખલો આપ્યો છે. પણ શુભાશુભ પ્રવૃત્તિમાં તલ્લીનતા (થાય) એને મિથ્યાચારિત્ર અનાદિનું અણગ્રહેલું કહેવામાં આવે છે.

હવે અહીં તો કહે છે, મિથ્યાદર્શન. ગૃહીત (એટલે) નવું પકડેલું. જન્મ્યા પછી આવા અગૃહીત મિથ્યાત્વ સહિત. જેને ગૃહીત મિથ્યાત્વ હોય એને અગૃહીત તો હોય જ. અગૃહીત હોય અને ગૃહીત કોઈને ન પણ હોય. સમજાય છે કાંઈ ? પણ ગૃહીત જેને હોય એને અગૃહીત મિથ્યાત્વ તો હોય જ. નવમી ત્રૈવેયકે અનંતવાર ગયો એણે ગૃહીત મિથ્યાત્વ છોડેલું. અગૃહીત નહિ છોડેલું. અનાદિ(થી) રાગથી ધર્મ ને સંવર

તે બીજી ચીજ, શું ચીજ એનું કાંઈ ભાન નહિ. અંતરમાં નવ ગ્રૈવેયક ગયો. મહામુનિ આમ દિગંબર મુનિ (થયો), હજારો રાણીનો ત્યાગ (કર્યો). એવી સ્થિતિમાં પણ એને અંતરમાં ઊંડે ઊંડે રાગને પોતાનું સ્વરૂપ માની, દેહાદિની ક્રિયા પોતાની માની, અંદરમાં આત્માની શાંતિને દુઃખદાયક માની. ઊંડે ઊંડે એની તત્ત્વની શ્રદ્ધામાં ભૂલ હોય છે. સમજાય છે ? એ ખોટા ગુરુની, ખોટા દેવની, ખોટા ધર્મની સેવા કરે એને એ અગૃહીત મિથ્યાત્વ પુષ્ટ પામે છે. છે ને ? જુઓને !

‘સેવે, પોષે ચિર દર્શનમોહ એવ;’ ખોટા ગુરુ, ખોટા દેવ, ખોટા ધર્મની સેવા, ‘ઘણા લાંબા સમય સુધી મિથ્યાદર્શન જ પોષે છે.’ લ્યો ! ‘જે અંતરમાં (રાગાદિક) મિથ્યાત્વ-રાગ-દ્વેષ આદિ ધારણ કરે છે...’ પાઠમાં એટલું છે – ‘અંતર રાગાદિક ધરેં જેહ,...’ એનો અર્થ કે એકત્વબુદ્ધિ. મિથ્યાત્વ સહિત રાગને પોતાનો માની એવા મિથ્યાદષ્ટિ સહિત, મોહ સહિત જે રાગાદિ ધરે (એ) મિથ્યાત્વ આદિ ધારણ કરે છે.

‘બહારથી ધન અને કપડાં વગેરે ઉપર પ્રેમ રાખે છે,...’ અંદરમાં વિકાર ઉપર પ્રેમ છે, બહારમાં બહારની ચીજ ઉપર પ્રેમ છે. સમજાય છે ? ધન અને કપડા. ‘(મહત્ત્વાવ) મહાત્માપણાનો ભાવ ગ્રહણ કરીને ખોટા વેષોને ધારણ કેર છે...’ વેષો આવા હોય તો મારી મહત્તા વધે, મોટપ વધે, ગુરુમાં ગણાઉં, સાધુમાં ગણાઉં, અધિકપદમાં ગણાઉં, એવા કારણે અનેક પ્રકારના ભેખ ધારણ કરે એ બધા કુગુરુના લક્ષણ છે. સમજાણું કાંઈ ? જુઓ ! આ ક્યાં લખ્યું છે ? જુઓને ! કેટલું લખ્યું છે ! તમારે તો આ પહેલેથી મળ્યું છે પણ વિચાર ક્યાં કર્યો છે ? ના પાડે છે. મિથ્યાત્વ, રાગ-દ્વેષ આદિ ધારણ કરે અને આમાં પ્રેમ કરે, ‘મહાત્મ્યપણાનો ભાવ ગ્રહણ કરીને...’ એમ કહેવું છે. જોયું ને ? ‘ધારેં કુર્લિંગ લહિ મહત ભાવ,...’ એનો અર્થ છે ઇ. ‘ધારેં કુર્લિંગ લહિ મહત ભાવ,...’ વેશો આમ પલટે ને જાણે એમાં મોટપ કહેવાય. સમજાય છે ? પંડિતોમાં પણ કેટલાકને એમ હોય. આમ લૂગડાં-બૂગડાં એવા હોય ને ? રાતા શું કહેવાય ? ઓલા ભગવા-બગવા હોય ને ? ઝભ્ભો. એવો રાતો રંગ આવે છે ને ? ગેરુનો એવું લૂગડું હોય તો એની મોટપ એને કહેવાય. હોય નહિ માલ કાંઈ અંદરમાં. આ પંડિત છે. આમ જરી ટોપી લાલ હોય. માથે ઓલી હોય. હોય ભલે ગૃહસ્થ. ભગવી નહિ, પણ ગોરા વર્ણ જેવી. તો દેખાય કે આ ત્યાગ

છે. અથવા આ પંડિત છે અથવા બીજા કરતા બીજી જાતનો તરતો છે. જુદો પડે છે. એવા માટે, મહંત માટે એવા ભેખો પહેરે, કહે છે, એ બધા કુગુરુ છે. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ?

‘મહાત્મ્યપણાનો ભાવ ગ્રહણ કરીને ખોટા વેષને ધારણ કરે છે તે કુગુરુ (કહેવાય છે અને તે કુગુરુ) (જન્મજલ) સંસારરૂપ સમુદ્રમાં...’ જન્મજલ (અર્થાત્) જન્મરૂપી સંસારનો દરિયો, એમાં ‘(ઉપલનાવ)...’ છે. આ પત્થરની નાવ છે. ઉપલ એટલે પથરો. પથરાના નાવમાં બેસે છે પથરો પણ ડૂબે અને નાવ પણ ડૂબે અને બેસનારા પણ ડૂબે. કહો, સમજાણું ? જેને આત્મા રાગરહિત શુદ્ધ ચૈતન્ય શું છે (એનું) ભાન નથી અને પુણ્ય-પાપમાં ધર્મ માને છે, એવી એકત્વબુદ્ધિ જેની છે એવા કુગુરુને માનનારા પથરાની નાવમાં બેઠા છે, એમ કહે છે.

ભાઈ ! જેને આત્મજ્ઞાન, આત્મદર્શનનું ભાન નથી એકલી બાહ્યક્રિયા અને રાગમાં ધર્મ માની બેઠા છે અને એની મહત્તા એને લાગે છે કે, અમે કાંઈક મહંત છીએ, અમે અધિક છીએ, ત્યાગાદિમાં બીજા કરતા જુદા પડનારા અમે છીએ. એમ માનીને ભેખ આદિ ધારણ કર્યા એને અહીંયાં કુગુરુ કહેવામાં આવ્યા છે. એ કુગુરુને માનનારા કેવા છે ? એ કહેશે.

ભાવાર્થ :- ‘કુગુરુ, કુદેવ અને કુધર્મની સેવા કરવાથી ઘણાં કાળ સુધી મિથ્યાત્વનું જ પોષણ થાય છે એટલે કે કુગુરુ, કુદેવ અને કુધર્મનું સેવન જ ગૃહીત મિથ્યાદર્શન કહેવાય છે.’ આ ખોટા ગુરુની સેવા, ખોટા દેવની સેવા.. સમજાય છે ? કે ખોટા શાસ્ત્રની સેવા કે કુધર્મની સેવા એ અનાદિ અગૃહીત મિથ્યાદર્શનને પુષ્ટિ આપનારા છે. કહો, સમજાણું આમાં ? શ્રદ્ધા, જ્ઞાનની કિંમત ન મળે. લોકોને બાહ્ય ત્યાગની કિંમત (છે). વસ્તુ અંતર દષ્ટિમાં કેટલો ફેર છે (એની ખબર ન મળે). રાગાદિને ધર્મ માને, વ્યવહારને ધર્મ માને, પરમાર્થ ધર્મ માને અને નિમિત્તમાં પોતાની, શરીરાદિની ક્રિયા થાય એને પોતાનું કાર્ય માને એ બધા અંતરમાં મિથ્યાદષ્ટિ છે. એવા મિથ્યાદષ્ટિને ગુરુ તરીકે સ્વીકારવા એ કુગુરુને ગુરુ માનવા એ અનાદિનું અગૃહીત મિથ્યાત્વ અને ગૃહીત મિથ્યાત્વની પુષ્ટિ છે. એ મિથ્યાત્વમાં વધારો થાય છે, એમ કહે છે. કહો, ભાઈ !

મુમુક્ષુ :- ‘મહાવીર’નું નામ તો લ્યે છે.

ઉત્તર :- અમારે શેઠ એવા છે. જરીક હળવે, હળવે (બોલે). ‘મહાવીર’નું નામ નથી લેતા. નામ (લીધું) એને કહેવાય કે, જેણે વીર ભગવાને વીરતાનો સ્વભાવ પ્રગટ કર્યો અને વીરતા - ચૈતન્યના વીર્યની પ્રગટ દશા કરે એને ‘મહાવીર’ કહેવાય અને એનું નામ સ્મરે એવી દષ્ટિ (થાય) એને ‘મહાવીર’ સ્મર્યા કહેવાય. (જેને આવું નથી) એ રાગને સ્મરે છે. કહ્યું નહોતું એક ફેરી ? ‘સમંતભદ્રાચાર્ય’ ભગવાનને વંદન કરતા કહે છે, હે નાથ ! અભવિ આપને વંદન નહિ કરે. ઇ કઈ રીતે નહિ કરે ? આપ વીતરાગ સ્વરૂપ છો, રાગ વિનાની આપની દશા છે એવી દશા એને (નહિ થાય) અને રાગની રુચિવાળો આપને નમસ્કાર કરે એ નમસ્કાર કરતો જ નથી. વીતરાગસ્વભાવ આત્મા છે. જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા છે, જેમાં વિકલ્પની ગંધ નથી એવી દષ્ટિ નથી કરતો એ વીતરાગને નમતો જ નથી. એ તો રાગને ને વ્યવહારને ને વિકલ્પને ને મેલને નમે છે. એ નિર્મળને નમતો નથી. ઝીણી વાત છે, ભાઈ !

મુમુક્ષુ :- આ તો નામ લેવાનું છે.

ઉત્તર :- ઇ નામ જ નથી લેતો, ઇ જ કીધું, નામ જ લેતો નથી. નામનો અર્થ જેવી એની દશા છે તેમાં નમે, ઢળે એને નામ લીધું કહેવામાં આવે છે, એમ છે. નામ એટલે નમવું, ઢળવું. સમજાણું કાંઈ ? એને ક્યાં ઓલા પોપટને ખબર છે ? શીંગનો દાણો આપે, બોલ પોપટ ! રામ. (પોપટ) રામ, રામ (બોલે). ઇ કંઈ ખબર નથી કે આ રામ નથી પણ. એમ ઓલો ‘મહાવીર.. મહાવીર’ (બોલ) પણ ‘મહાવીર’ કેવા છે એની ખબર નથી. એટલે ‘મહાવીર’નું નામ લેતો જ નથી ખરેખર એ. સમજાણું કાંઈ ? જેની વીતરાગતા અંતર દષ્ટિ સર્વજ્ઞતા પ્રગટી છે એની રુચિ સહિત હોય તેના ચારે નિક્ષેપોનું જ્ઞાન એનું સાચું કહેવાય. જેને એની રુચિ નથી એને એકેય નિક્ષેપ સાચો હોઈ શકે નહિ. સમજાણું ?

હવે કહે છે, ‘પરિગ્રહ બે પ્રકારના છે, એક અંતરંગ અને બીજો બહિરંગ;...’ રાગાદિ કહ્યું હતું ને ? ‘અંતર રાગાદિક ધરેં જેહ’ અને બહિરંગ ‘ધન અંબર તેં સનેહ.’ એની વ્યાખ્યા કરે છે. અંતરંગ મોટો પરિગ્રહ તો મિથ્યાત્વ છે. એ શુભાશુભભાવની પક્કડ અને એની પ્રવૃત્તિમાં લાભ(ની) માન્યતા (એ) મહા મિથ્યાત્વની પક્કડ છે.

સમજાણું કાંઈ ? તદ્દન ભગવાનઆત્મા નિર્વિકલ્પ નિવૃત્તસ્વરૂપ (છે) એની પ્રતીત ન કરતાં જે વિકલ્પ આદિની શુભભાવની પ્રવૃત્તિમાં લાભ માનવો એ મહામિથ્યાત્વનો પરિગ્રહ છે. એણે મિથ્યાત્વ પકડ્યું છે. એ બાહ્યથી તદ્દન ત્યાગી થઈ ગયો હોય તોપણ અંદરમાં મિથ્યાત્વ પરિગ્રહ પડ્યો છે. તેને મહા પરિગ્રહવંત કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ ?

નિષ્પરિગ્રહ એવો ભગવાનઆત્મા, એને ન પકડતાં રાગાદિના વિકલ્પને પકડીને આ મને લાભદાયક છે એ જ મિથ્યાત્વભાવનો પરિગ્રહ છે. સમજાય છે કાંઈ ? બહારમાં લંગોટી ન હોય, નગ્ન હોય પણ આ મિથ્યાત્વ પરિગ્રહ જેને પડ્યો છે (તેને) મહા પરિગ્રહવંત કહેવામાં આવે છે. સમજાણું ? ‘પ્રવચનસાર’માં થોડું આવી ગયું, નહિ ? કેટલામી (ગાથા) ? ૨૩૬ ગાથા, નહિ ? કાયકલેશ, એ બધા કાયકલેશ છે. કાય અને કષાય, કષાય અને કાયા. એ બે. તેથી લીધું ને ? રાગને પોતાનો માને છે અને શરીરાદિની ક્રિયા મારાથી થાય છે. એ કષાય અને કાયા બે (થયા). એને આત્માનું જ્ઞાન નથી અને કાંઈપણ જરીયે ત્યાગ નથી. આહા...હા...! સમજાણું કાંઈ ? (એ) અંતરંગ પરિગ્રહ (થયો).

‘અને વસ્ત્ર, પાત્ર, દાન, મકાન વગેરે બહિરંગ પરિગ્રહ છે...’ અંતર પરિગ્રહના ત્યાગ સહિત બહિર પરિગ્રહ વસ્ત્ર આદિનો ત્યાગ ન હોય તો એને મુનિપણું સાચું હોઈ શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ ? ‘વસ્ત્રાદિ સહિત હોવા છતાં પોતાને જિનલિંગધારક માને છે...’ જિનલિંગ એટલે મુનિપણું કાં ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકપણું કાં શ્રાવિકા, અર્જિકાપણું એવા જિનલિંગ ધારક માને, એમ. જિનલિંગ ત્રણ છે. પણ આવા સ્વભાવના ભાન વિના વસ્ત્રાદિ સહિત હોવા છતાં જિનલિંગધારક – અમે જિનના લિંગને ધરનારા છીએ (એમ માને છે) એ કુગુરુ છે.

‘જિનમાર્ગમાં ત્રણ લિંગ તો શ્રદ્ધાપૂર્વક છે.’ ધર્મના લિંગ તરીકે, હોં ! ‘એક તો જિનસ્વરૂપ-નિર્ગ્રંથ દિગંબર મુનિલિંગ,...’ હોય. જૈનદર્શનમાં મુનિલિંગ આત્મદર્શન સહિત દિગંબર દશા એ મૂળલિંગ હોય. ‘બીજું ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવકરૂપ ૧૦ મી-૧૧ મી પ્રતિમાધારક શ્રાવકલિંગ...’ હોય. લંગોટી. શ્રાવકનું લિંગ હોય. ધર્મના લિંગ તરીકે, વેખ તરીકે ત્રણ જ લેખ છે. ‘ત્રીજું આર્યિકાઓનું રૂપ એ સ્ત્રીઓનું લિંગ...’ હોય.

અર્જિકા અથવા ક્ષુલ્લિકા હોય છે ને ? એક વસ્ત્ર આદિ (હોય). ‘એ ત્રણ સિવાય કોઈ ચોથું લિંગ સમ્યગ્દર્શનસ્વરૂપ નથી.’ સમ્યગ્દર્શનમાં જિનલિંગના ત્રણ પ્રકારમાં ભેખની ગણતરીમાં ત્રણ લિંગ સિવાય ભેખ બીજો નથી. સમજાય છે કાંઈ ?

‘માટે એ ત્રણ લિંગ વિના અન્ય લિંગને જે માને છે...’ અન્ય લિંગમાં જે આવું મુનિપણું કે અર્જિકાપણું આદિ માને ‘તેને જિનમતની શ્રદ્ધા નથી પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે.’ ઝીણી વાત, ભારે વાત, ભાઈ ! ‘દર્શનપાહુડ’ ૧૮મી ગાથામાં ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવે’ કહ્યું છે. ‘માટે જે કુલિંગના ધારક છે, મિથ્યાત્વાદિ અંતરંગ...’ પરિગ્રહવાળા છે ‘વસ્ત્રાદિ બહિરંગ પરિગ્રહ સહિત છે, પોતાને મુનિ માને છે,...’ સમજાણું કાંઈ ?

આ લોકોના શાસ્ત્રમાં આવા લેખ છે, સાધુ વ્હોરવા જાય (ત્યારે) દસ પાત્રા આપે, કોઈ ધાબળી આપે તો લઈ લેવા. દસ ધાબળી, દસ પાત્રા, દસ રજોણા, દસ ગોછા એવો ‘ભગવતી સૂત્ર’માં લેખ છે. કોણ જાણે શું લખ્યું છે ને શું કર્યું છે ? કંઈ ખબર (ન મળે). આટલું ઉપાડીને (ચાલે એટલે) એ મજૂર જેવો લાગે. દસ ધાબળા કે દસ પાત્રા. અને ભગવાનને નામે ચડાવી દીધું, ‘ભગવતી સૂત્ર’ ભગવાને કહ્યું છે, લ્યો ! મોટું સારામાં સારું એ કહેવાય. ઇ જ્યારે વાંચે (ત્યારે) બધા એક એક રૂપિયો મૂકે. હોય છે કે નહિ ? તમારે તો ક્યાં હતું એવું પૈસા-બૈસા ખર્ચવાનું ? હું ? આ લોકોને એવું હોય છે. ‘ભગવતી’ વાંચે ને ત્યારે મોટા ચોખાના સાથિયા પૂરે. ભાઈ ! જોયું છે કે નહિ ? એમાં આ લખાણ છે, હોં ! આહા...હા...! એક ફેરી વાંચ્યું, કીધું, આ શું કરે છે ? આ ભગવાનને નામે દસ દસ પાત્રા (રાખે), એક પાત્રા પોતે રાખે અને નવ આપે આચાર્યને, દસ રજોણા એક પોતાને રાખવાનો અને બાકીના ઓલાને આપે, દસ ધાબળીમાંથી એક પોતે રાખે, નવ એને આપે. આ શું આ તે કંઈ ? સાથે ઘણા સાધુ હોય, કો’ક જોઈતું હોય તો.

એવા વસ્ત્ર સહિત અને આવા પરિગ્રહવાળાને મુનિ માનવા એ મુનિ માનનારને મિથ્યાદર્શન લાગે છે. ગૃહીત મિથ્યાદર્શન છે. સમજાણું કાંઈ ? ગૃહીત એટલે અગૃહીત તો છે, એ ઉપરાંત એને આ ગૃહીત મિથ્યાદર્શન એને લાગે છે. મુનિલિંગ તરીકે બીજું લિંગ ન હોઈ શકે. મુનિ માને અને વસ્ત્ર, પાત્ર આદિ રાખે અને અભ્યંતર મિથ્યાત્વ હોય. તદ્દન કુગુરુ છે. એને માનવાથી ગૃહીત મિથ્યાત્વનું પોષણ થાય છે.

ભાઈ ! પગે લાગવું જોઈએ કે પછી હાથધુનન કરવું ? હૈં ? હાથધુનન ભાઈ ચાલે છે. છાપામાં આવે છે. કાલે કે પરમ દિ' ન લેવાણું ? 'દિલ્હી'માં સોગન (લેવાણા). પછી બધાએ રાષ્ટ્રપતિએ અને 'ઈન્દિરા'એ હાથધુનન કર્યું આમ હાથ પકડીને. હાથધુનન વળી આ નવી ભાષા લાગે છે. હસ્તધુનન.. હસ્તધુનન. (હાથ) પકડીને આમ આમ. ઓ..હો..હો..! ભારે આ તમે વડાપ્રધાન. એમ આ ગુરુને ન માને (અને) ગુરુ આવ્યો હોય તો એનું કરવું શું ? હૈં ? પરમ દિ' જ થોડું અહીં બન્યું હતું. સમજાણું કાંઈ ? આહા..હા...! પણ ઈ વંદન જ નથી. ઈ તો જેમ એક પ્રેમી માણસ મળે અને સંબંધ હોય એ કરે. ઓલા(ને એમ કે) પગે લાગશે, (આણે) હાથ કર્યો. ઓય માળો ! આ તો બદલી ગયો. ઓલા હેઠે આમ આમ કરવા ગયા, (એને એમ કે) પગે લાગશે. ઓલાએ હાથ પકડ્યો. આહા..હા...!

કહે છે, બાહ્યમાં પરિગ્રહ વસ્ત્ર, પાત્ર રાખે (અને) અભ્યંતર પોતે મિથ્યાત્વ, રાગાદિને સેવે એવાઓને ગુરુ માનવા, એ અમારા તરણતારણ છે, એ સાધુ છે એમ માનવા એને મિથ્યાદર્શન ગૃહીતનું અગૃહીત મિથ્યાત્વ ઉપર મોટું પાપ લાગે છે. સમજાણું કાંઈ ? આમાં કરવું શું પણ ત્યારે હવે ? રહેવું પાણીમાં અને માછલા સાથે વેર. એમ વાતું કરે છે ને લોકો ? બધા સાથે રહેવું અને બધા સાથે વેર. કરવું શું ? કોની સાથે વેર ? સાંભળને. સાચી શ્રદ્ધા આત્માની હોય એને આવા કુગુરુને માને નહિ. દુનિયામાં ગમે તે થાઓ. પલટો થાઓ તો એને ઘરે રહ્યો, ઈ તો પલટો થવાનો થવાનો હશે. દુનિયાથી ડરીને સત્ને વેંચે નહિ. ભાઈ ! શું થાય આમાં ? શું કીધું સમજાણું ?

ભગવાનના માર્ગમાં તો આત્મામાં રાગનો કણિયો હોય અને ધર્મ - પરમાર્થ ધર્મ માને તો મિથ્યાદષ્ટિ છે અને મિથ્યાદર્શન સહિત પાછા વસ્ત્ર રાખીને મુનિપણું માને. સમજાણું કાંઈ ? વસ્ત્રધારી મુનિ જૈનદર્શનમાં ત્રણકાળમાં હોઈ શકે નહિ. અને એકલો નગ્ન થાય પણ અંદરમાં શ્રદ્ધા, ભાન ન મળે. એ ક્રિયા મેં કરી, જડની ક્રિયા મારી, એ મહાવ્રતના પરિણામ ધર્મ (માને) એ પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. એને ખરેખર સાચું લિંગ, ભાવલિંગ નથી એટલે બાહ્ય દ્રવ્યલિંગમાં પણ યથાર્થપણું નથી. આહા..હા...!

‘જેવી રીતે પથરની નાવ પોતે ડૂબે છે તથા તેમાં બેસનારા પણ ડૂબે છે; એ

રીતે કુગુરુ પણ પોતે સંસારસમુદ્રમાં ડૂબે છે અને તેને વંદન, સેવા,...' એને વંદન કરનારા, એની સેવા કરનારા, 'ભક્તિ કરનારાઓ પણ અનંત સંસારમાં ડૂબે છે અર્થાત્ કુગુરુની શ્રદ્ધા, ભક્તિ, પૂજા, વિનય....' આકરું બહુ પણ, ભાઈ ! દુનિયાથી એકલા, એકલસોકલ થઈ જાય. હેં ? કોઈની સાથે મેળ નહિ, કોઈ સાથે મળતાવડું નહિ એમ માને, લ્યો !

મુમુક્ષુ :- જૂની ઓળખાણ હોય તો કરવું શું ?

ઉત્તર :- ઇ (આ ભાઈને) પૂછો. જૂના માણસ ને ત્યાંના વડીલ છે. જૂની ઓળખાણ હોય તો કરવું શું આમાં ? શું થવું ? નિડર થાવું, લ્યો ! ભાઈ ઇ કહે છે. સત્ય વાત હોય એમાં બીજું શું થાય ? એને માટે કાંઈ ગોઠિયા હોય તો કાંઈ ઝેર ખાયને ગોઠિયાપણું રખાય ? ગોઠિયા છે ને તું સાથે થોડું ખા લે. આપણે ગોઠિયા છીએ ને ? એમ કાંઈ ગોઠ રખાય ? એમ ન રખાય.

કુગુરુની શ્રદ્ધા, એની ભક્તિ, લૌકિકની શ્રદ્ધાઓ બતાવે અને એમાં ધર્મ માને એમાં મનાવે એ બધા કુગુરુ છે. એનો વિનય, 'અનુમોદના કરવાથી ગૃહીત મિથ્યાત્વનું સેવન થાય છે અને તેથી જીવ અનંતકાળ ભવભ્રમણ કરે છે.' 'ધારેં કુર્લિંગ લહિ મહત ભાવ,' એમ લીધું છે. સમજ્યા ને ? 'ધન અંબર તૈં સનેહ.' એકાકાર બુદ્ધિ છે, એમ કહે છે.

ગાથા ૧૦ (ઉત્તરાર્ધ)

કુદેવ (મિથ્યાદેવ)નું સ્વરૂપ

જો રાગદ્વેષ મલકરિ મલીન, વનિતા ગદાદિજુત ચિહ્ન ચીન

ગાથા ૧૧ (પૂર્વાર્ધ)

તે હેં કુદેવતિનકી જીસેવ, શઠકરત ન તિન ભવભ્રમણછેવ;

અન્વયાર્થ :- (જે) જે (રાગદ્વેષ) રાગ અને દ્વેષરૂપી (મલકરિ) મેલથી (મલીન)

મલીન છે અને (વનિતા) સ્ત્રી તથા (ગદાદિજુત) ગદા વગેરે (ચિહ્ન) ચિહ્નોથી (ચીન) ઓળખાય છે (તે) તે (હૈં કુદેવ) ખોટા દેવ છે; (તિનકી) તે કુદેવની (જુ) જે (શઠ) મૂર્ખ (સેવ) સેવા (કરત) કરે છે, (તિન) તેનું (ભવભ્રમણ) સંસારમાં ભટકવું (ન) છેવ) મટતું નથી.

ભાવાર્થ :- જે રાગ અને દ્વેષરૂપી મેલથી મેલાં (રાગી-દ્વેષી) છે અને સ્ત્રી, ગદા, આભૂષણ વગેરેથી જેને ઓળખી શકાય છે તે ‘કુદેવ’* કહેવાય છે. જે અજ્ઞાની આવા કુદેવોની સેવા, (પૂજા, ભક્તિ અને વિનય) કરે છે તે આ સંસારનો અંત કરી શકતા નથી એટલે કે તેને અનંતકાળ સુધી ભવભ્રમણ મટતું નથી.

હવે (બાકીનું) અડધું. ‘કુદેવ (મિથ્યાદેવ)નું સ્વરૂપ.’

જો રાગદ્વેષ મલકરિ મલીન, વનિતા ગદાદિજુત ચિહ્ન ચીન.

તે હૈં કુદેવ તિનકી જુસેવ, શઠ કરત ન તિન ભવભ્રમણ છેવ;

‘જે રાગ અને દ્વેષરૂપી મેલથી...’ રાગ-દ્વેષ શબ્દે મિથ્યાદૃષ્ટિ ... લેવો. સમજાણું ? જેને મિથ્યાદર્શન, અજ્ઞાન છે અને રાગ-દ્વેષના મેલ સહિત અંદરમાં મલિન છે. નિર્મળાનંદ ભગવાનઆત્માનું ભાન નથી. અહીં સર્વજ્ઞપણું બતાવવું છે. ભગવાન સર્વજ્ઞ એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોકનું જ્ઞાન હોય એ સર્વજ્ઞદેવ કહેવાય. સમજાય છે કાંઈ ? એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોકનું જ્ઞાન અને નિર્મળતા એટલે વીતરાગતા. એવા વીતરાગ વિજ્ઞાનઘન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર તે દેવ કહેવાય. એ સિવાય કોઈ દેવ માને, બીજાને રાગ-દ્વેષ સહિત અલ્પજ્ઞાન, રાગ-દ્વેષ સહિત મિથ્યાદૃષ્ટિ એને દેવ માને એ મિથ્યાદર્શન છે. સમજાણું કાંઈ ? આ તો દાખલો આપ્યો છે.

‘રાગ અને દ્વેષરૂપી મેલથી મલિન છે અને (વનિતા)...’ એટલે ‘સ્ત્રી તથા

* સુદેવ = અરિહંત પરમેષ્ઠી; દેવ-ભવનાસી વગેરે દેવ.

કુદેવ = હરિ, હર આદિ; અદેવ-પીપળો, તુલસી, લકડબાબા વગેરે કલ્પિત દેવ,

જે કોઈ સરાગી દેવી અથવા દેવ છે તે વંદન-પૂજનને યોગ્ય નથી.

(ગદાદિજુત) ગદા વગેરે ચિહ્નોથી ઓળખાય છે...' સ્ત્રી ખોળામાં બેઠી હોય, હાથમાં ગદા હોય, હાથમાં માળા હોય. સમજાય છે ? 'ગદાદિજુત) ગદા વગેરે ચિહ્નોથી ઓળખાય છે તે (હૈં કુદેવ) ખોટા દેવ છે;...' એ સાચા દેવ નથી. સાચા દેવ તો સર્વજ્ઞ વીતરાગ પરમેશ્વર (છે). જેની દિવ્યધ્વનિમાં એકલી વીતરાગતા ઝરતી હોય. સમજાય છે કાંઈ ? ત્રણલોકના નાથ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર એક સમયમાં જેને ત્રણકાળનું જ્ઞાન, એવા જ્ઞાનના ધરનાર અને જેની સાથે વીતરાગતા અને પરમાનંદની દશા (હોય), એવા દેવ સિવાય બીજાને રાગ-દ્વેષ મલિનવાળા અને મિથ્યાદર્શન સહિતને દેવ માનવા, બહારમાં વનીતા-સ્ત્રી આદિ સહિત હોય (એ) કુદેવ - ખોટા દેવ છે. એ કુદેવની શેઠ-મૂરખ... એમાં હશે ખરું ? એમાં હશે. છે, છે. એ પગે લાગે છે, જુઓ આ પગે લાગે છે.

કુગુરુ, કુદેવ, કુધર્મ. સમજ્યા ને ? કો'ક આરતી ઉતારે છે, જુઓ ! જટા-બટા છે ને પાછળ એક બાવો છે. હાથમાં કાંઈક છે અને ઓલો પગે લાગે છે. કુગુરુ, કુદેવ અને કુશાસ્ત્ર ત્રણે મૂક્યા છે, હોં ! કુધર્મ. છે ને ઓલી ઘોડી ? એના ઉપર કુશાસ્ત્ર છે. કુશાસ્ત્ર છે ને ? પુસ્તક છે ને પુસ્તક ? ઓલો પથરો છે. ઓલો ખોટો ગુરુ છે. એ બધાને પગે લાગે (છે). એવા કુગુરુ, કુદેવ, કુધર્મ. જુઓ ! એક છોકરો ત્યાં પગે લાગે છે. સમજાણું કાંઈ ? સવારમાં એવા પથરા.. જેને દેવ નથી, જેના દેવનું ભાન નથી એવા કુદેવની પ્રતિમા કરે અને માને એ પણ મિથ્યાદેવને સેવનારા છે. સમજાણું કાંઈ ? પથરો હોય તો ભગવાનની મૂર્તિ છે ને ? પથર છે. (એ) જુદી વાત છે.

સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર વીતરાગ પ્રભુ છે જેના વિરહ હોય છે ત્યારે સ્થાપના તરીકે ધર્મીને એવી ભક્તિ, શુભભાવ વંદન, વિનય આવ્યા વિના રહે નહિ. એને સ્થાપના નિષ્કેપ તરીકે જાણે. જિન નહિ પણ જિન સરીખી પ્રતિમાને જાણે છે. જિન નથી, પોતે વીતરાગ નથી. નિષ્કેપમાં વીતરાગની આકૃતિ દેખીને સ્મરણમાં આવે છે કે આવા સર્વજ્ઞ હોય, આવા ઠરી ગયેલ વીતરાગ (હોય). આખી દુનિયા(માં) ગમે તે ફેરફાર થતી હોય તો એના જ્ઞાનમાં, વીતરાગતામાં કાંઈ ફેર ન પડે. એવા સ્મરણ માટે ભગવાનની પ્રતિમા સમ્યગ્દષ્ટિ પણ એને માને છે, પૂજે છે. શુભભાવ છે, એ શુભભાવ

છે, એને મિથ્યાત્વ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ ? તમે બીજાના પત્થરને આમ કહો તો આ પત્થર (છે). પણ ઈ પત્થરની આકૃતિ વીતરાગ આકૃતિ છે. એ આખી વાતમાં ફેર છે. સમજાણું કાંઈ ?

બધા ઈ લગાવે કે, અજીવને જીવ માને તો મિથ્યાત્વ. આ અજીવ છે એને તમે જીવ માનો છો, એમ કહે છે માળા. એ..ઈ...! બધું સાંભળેલું તો હોય કે નહિ ? કેમ ભાઈ ? ભાઈ ! એ તો અજીવને અજીવ જ માને છે. એ સ્થાપના નિક્ષેપથી માને છે. એ કંઈ જીવ માનતા નથી. એમાં કેવળી ને સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર સાક્ષાત્ છે એમ નથી એમાં. સમજાણું કાંઈ ? ફક્ત એની પ્રતિકૃતિ - આવા સર્વજ્ઞ વીતરાગ પરમેશ્વર (હોય). જેના વિરહે... સ્ત્રી મરી જાય તો એના વિરહે સ્ત્રીના ફોટા ઘરમાં રાખે છે કે નહિ ? એ..ઈ...! તમારા ‘પોરબંદર’ નહિ અપાસરા પાસે ઓલો કોણ..? એની જૂની બાઈ મરી ગઈ હતી. ઘર જોવા ગયા હતા. તો આમ મોટો ફોટો ઢાંકેલો હતો, કીધું, આ શું અહીં ? આ સ્થાનકવાસી કહેવાય ને ? (ઈ કહે), મારી બૈરાં ગુજરી ગયા, એના ઉપર પ્રેમ (છે) એટલે મોટો ફોટો (લગાવ્યો છે). મોટો ફોટો, ડોં ! આમ લૂગડું ઢાંકેલું. અપાસરા પાસે જોડે (મકાન હતું). કીધું, આ શું ? એલા તમને બાયડીનો પ્રેમ છે અને મરી ગઈ તો એનો આ (ફોટો) રાખે અને ભગવાન ઉપર પ્રેમ હોય ને ભગવાનના ફોટાને વંદન ન કરવું. ભગવાનનો ફોટો મનાય નહિ. એ અચેતન કહેવાય. અચેતન કોણ ના પાડે છે પણ ? એને ચેતન કોણે કહ્યું ? સ્થાપના નિક્ષેપ (થી) વીતરાગની મૂર્તિ છે. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરની પ્રતિકૃતિ સામે છે. એને સમ્યગ્દષ્ટિ બહુમાન, વિનય, ભક્તિથી પૂજા કરે એનું નામ શુભભાવ છે. ધર્મ, પરમાર્થ ધર્મ નથી તેમ એને માન્યે તે મિથ્યાદર્શન નથી. ભારે ગડબડ. જુઓ ! વંદન કરે છે. છોકરો સવારમાં (વંદન કરે છે). અને અહીં દેવના ઓલા કર્યા છે. ઘોડા જેવા મોઢા ને.. છે ને ? કુદેવ. એમાં લખ્યું છે ને ? ‘વનિતા ગદાદિજુત ચિહ્ન ચીન’ મોટી ફૂલની માળા, છે ને હરણિયા જેવા મોઢા છે મોટા. એવા દેવને દેવ માનવા એ મિથ્યાત્વ છે. એ દેવ સાચા છે નહિ. સમજાણું ?

‘મૂર્ખ સેવા કરે છે, તેનું સંસારમાં ભટકવું મટતું નથી.’ એમ છે ને ? એને ચાર ગતિમાં રખડવું મટતું નથી. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ વીતરાગદેવ મળ્યા. જેની

શ્રદ્ધામાં સર્વજ્ઞ પરમાત્મા રમતા હોય. એક સમયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોકનું જ્ઞાન, એવા પરમેશ્વર જેના જ્ઞાનમાં બિરાજતા હોય છે. સમકિતીના જ્ઞાનમાં પરમાત્મા બિરાજે છે. એના વિરહમાં પ્રતિમા, પૂજા આદિ હોય છે. મિથ્યાદર્શન નથી પણ સમ્યગ્દર્શન પૂર્વક શુભભાવ છે.

ભાવાર્થ :- ‘જે રાગ અને દ્વેષરૂપ મેલથી મેલાં...’ દેખો ! ‘અને સ્ત્રી, ગદા, આભૂષણ વગેરેથી જેને ઓળખી શકાય...’ ચોખ્ખી રીતે, એમ. ‘તે કુદેવ કહેવાય છે.’ નીચે વ્યાખ્યા કરી છે. પૂર્વના શાસ્ત્રકારે, હોં ! ‘સુદેવ = અરિહંત પરમેષ્ઠી.’ સુદેવ એટલે મનાવવા લાયક સુદેવ પરમેશ્વર. ‘દેવ = ભવનવાસી વગેરે દેવ.’ એ દેવ જુદા અને આ દેવ જુદા. આ સુદેવ છે. સર્વજ્ઞ પરમાત્મા સુદેવ છે અને ભવનપતિ, વ્યંતર આદિ તો એક ગતિના દેવ છે. કુદેવ, હરિ, હર આદિ કુદેવ છે, વાસ્તવિક દેવ નથી, તે કુદેવ કહેવાય છે. અદેવ. ચાર નામ જુદાં આપ્યા છે, જોયું ? સુદેવ, દેવ, કુદેવ અને અદેવ. અદેવ (એટલે) આ પીપળો, તુલસી, લકડબાબા વગેરે. લકડબાબા એ તો હિન્દુસ્તાનમાં હશે, આપણે છે કાંઈ ? આ પીપળાને પાન નાખીને નથી કરતા ? પીપળાને ફેરા ફેરે. મૂઢ છે. બાયું બહુ જાય ત્યાં. પીપળાને પાણી નાખે, (માને કે) દીકરા થાશે. ધૂળ. તુલસીને પાણી નાખીને (માને કે) આ મારે દેવ કહેવાય. એ તો વનસ્પતિ એકેન્દ્રિય છે. લકડબાબા કાંઈક હશે અથવા ઓલા લાકડાના ઘડેલા અથવા ઓલા પાણિયારા ઉપર નથી મૂકતા ? કપાસિયાની આંખ્યું ને છાણના. કાકાબળિયા. એના ઉપર ઓલા કાકાબળિયા મૂકે છે, એને માને દેવ. સવારમાં પગે લાગે. મૂઢ છે, કહે છે. એવા દેવને માનનારા (મૂઢ છે). સમજાણું ?

‘જે કોઈ સરાગી દેવી અથવા દેવ છે તે વંદન-પૂજનને યોગ્ય નથી.’ પગે લાગે. ઘરે ... હોય. શું કહેવાય એના ? કુળદેવ, કુળદેવી. બધી મૂઢતા છે, કહે છે. સાચા દેવની એને ખબર નથી. પરમેશ્વર સર્વજ્ઞ વીતરાગ સિવાય સમ્યગ્દષ્ટિ કોઈને માને નહિ. સમજાણું કાંઈ ? દસ ગાથા થઈ.

‘અજ્ઞાની આવા કુદેવોની સેવા, (પૂજા, ભક્તિ અને વિનય) કરે છે તે આ સંસારનો અંત કરી શકતા નથી...’ કેમકે એનો અંત નથી. જેને માને એને સંસારનો અંત નથી અને એને અનુમોદે છે તો આને મિથ્યાત્વનું પાપ લાગે છે. ‘એટલે કે તેને અનંતકાળ

સુધી ભવભ્રમણ મટતું નથી.’

ગાથા ૧૧ (ઉત્તરાર્ધ)

કુધર્મ અને ગૃહીત-મિથ્યાદર્શનનું સંક્ષિપ્ત લક્ષણ
રાગાદિ ભાવહિંસા સમેત, દર્વિત ત્રસ થાવર મરણ ખેત. ૧૧.

જે ક્રિયા તિન્હેં જાનહુ કુધર્મ, તિન સરઘૈ જીવ લહે અશર્મ;
યાકૂં ગૃહીતમિથ્યાત્વજાન, અબ સુન ગૃહીત જો હૈ અજ્ઞાન.

અન્વયાર્થ :- (રાગાદિ) રાગ અને દ્વેષ વગેરે (ભાવહિંસા) ભાવહિંસા (સમેત) સાથે [તથા] (ત્રસ) ત્રસ અને (થાવર) સ્થાવરના (મરણ) ઘાતનું (ખેત) સ્થાન (દર્વિત) દ્રવ્યહિંસા (સમેત) સહિત (જે) જે (ક્રિયા) ક્રિયાઓ [છે] (તિન્હેં) તેને (કુધર્મ) મિથ્યાધર્મ (જાનહુ) જાણવો જોઈએ (તિન) તેને (સરઘૈ) શ્રદ્ધવાથી (જીવ) પ્રાણી (અશર્મ) દુઃખ (લહે) પામે છે. (યાકૂં) આ કુગુરુ, કુદેવ અને કુધર્મને શ્રદ્ધવા તેને (ગૃહીત મિથ્યાત્વ) ગૃહીત-મિથ્યાદર્શન જાણવું. (અબ) હવે (ગૃહીત) ગૃહીત (અજ્ઞાન) મિથ્યાજ્ઞાન (જો હૈ) જેને કહેવામાં આવે છે તેનું વર્ણન (સુન) સાંભળો.

ભાવાર્થ :- જે ધર્મમાં મિથ્યાત્વ તથા રાગાદિરૂપ ભાવહિંસા તથા ત્રસ અને સ્થાવર જીવોના ઘાતરૂપ દ્રવ્યહિંસાને ધર્મ માનવામાં આવે છે તેને કુધર્મ કહેવામાં આવે છે. જે પ્રાણી આ કુધર્મની શ્રદ્ધા કરે છે તે દુઃખ પામે છે. આ ખોટા ગુરુ, દેવ અને ધર્મની શ્રદ્ધા કરવી તેને “ગૃહીત મિથ્યાદર્શન” કહે છે. આ પરોપદેશ વગેરે બાહ્ય કારણના આશ્રયથી ગ્રહણ કરવામાં આવે છે તેથી “ગૃહીત” કહેવાય છે. હવે ગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાનનું વર્ણન કરવામાં આવે છે. ૧૨.

૧૧. ‘કુધર્મ અને ગૃહીત-મિથ્યાદર્શનનું સંક્ષિપ્ત લક્ષણ.’ કુધર્મ અને ગૃહીત મિથ્યાદર્શનનું – બે વાત.

રાગાદિ ભાવહિંસા સમેત, દર્વિત ત્રસ થાવર મરણ ખેત. ૧૧.

જે ક્રિયા તિन्हિં જાનહુ કુધર્મ, તિન સરઘૈ જીવ લહે અશર્મ;

યાકૂં ગૃહીતમિથ્યાત્વજાન, અબ સુન ગૃહીત જો હૈ અજાન. ૧૨

ગૃહીત મિથ્યાત્વની વાત અહીં સુધી છે. શું કહે છે ? ‘રાગ અને દ્વેષ વગેરે ભાવહિંસા (સમેત) સાથે ત્રસ અને સ્થાવરના...’ ઘાતની હિંસા. એ દ્રવ્યહિંસા કરે. રાગ-દ્વેષ સહિત બહારની ત્રસ હિંસા એ સહિતની ક્રિયાઓ ‘તેને મિથ્યાધર્મ જાણવો...’ જુઓ ! અહીં જરી ગડબડ ન થાય. કહે છે કે, જેમાં એકલો રાગ-દ્વેષ થાય છે અને બહાર એકલા ત્રસ અને સ્થાવર

જીવોની હિંસા થાય છે એને ધર્મ માનવો એ મિથ્યાત્વ છે. ભગવાનની પૂજામાં તો એક શુભરાગ છે અને એમાં પણ એકેન્દ્રિય પ્રાણી અમુક સાધારણ હિંસા હોય, સાવધ લેશ્યા તો પુણ્ય ઘણું હોય છે, એમ આચાર્યનું વચન છે. એને પરમાર્થે ધર્મ માનતો નથી.

ભગવાનની પૂજામાં જરી

સ્થાવર જીવની, વનસ્પતિ કે કોઈ પાણીના જીવો થોડા હોય, હણાય, સાવધલેશ્યો તેથી કહ્યું છે, પણ શુભભાવ છે એથી એને પુણ્યબંધન થાય છે. તેને એ પરમાર્થે હિંસાનો ભાવ (નથી), અનુબંધ અહિંસાનો છે, વીતરાગભાવની અનુમોદનનો છે અને આ તો એકલી હિંસા કરે, પરિણામમાં ભાવ રાગ-દ્વેષના (કરે), બહાર હિંસાના પાર ન મળે. ભગવાનને નામે બાગ-બગીચા, ફૂલ તોડીને આખા આખા જીવો મારે. પ્રમાણ રાખે નહિ. રાત્રે દીવા, રાત્રે ફૂલવાડીયું, રાત્રે ભગવાનની પૂજા (કરે) અને એમ માને કે મને લાભ થાય. એ બધો ખોટો ધર્મ છે. સમજાણું કાંઈ ? એને ધર્મ માને તે મિથ્યાદર્શન છે, ગૃહીત મિથ્યાત્વ છે એમ અહીં કહેવું છે. સમજાણું કાંઈ ? ગૃહીત મિથ્યાશ્રદ્ધા છે. વિવેક જોઈએ. જુઓને ! પાણીની હિંસા ફૂલ, ફળની પણ એની મર્યાદા હોય. સમજાય છે ? ભાવમાં ઠેકાણા નહિ અને ઘણી હિંસા થઈ જાય તો એને ધર્મનો વિવેક નથી. આ તો ભાઈ વીતરાગનો એવો માર્ગ છે. જેમાં રાગ ઘટે અને બહારની હિંસા પણ ઘટે એ રીતે એણે લેવી જોઈએ. સમજાણું કાંઈ ?

‘તે ક્રિયા તિન્હૈં જાનહુ કુધર્મ,...’ એવી જે દ્રવ્યહિંસા અને ભાવહિંસા સહિત, ભાવહિંસા સહિત છે ને ? તે ક્રિયાને મિથ્યાધર્મ જાણવો. ‘તેને શ્રદ્ધવાથી પ્રાણી (અશર્મ)...’ અશર્મ એટલે ‘દુઃખ...’ શર્મ એટલે સુખ. ‘દુઃખ પામે છે...’ સમજાણું ? પરિણામનો વિચાર નહિ. મારા પરિણામ કેવા છે ? આ કેટલી હિંસા થાય છે ? શું થાય છે ? એની ખબર ન મળે. એવા તીવ્ર રાગાદિ ભાવ હોય, બાહ્ય હિંસાદિ ત્રસ સ્થાવર મરે, કીડી, મકોડા મરે. ભગવાનને નામે જુઓને કેટલા કીડી, મકોડા મરે. દૂધ ને દહીં માથે રેડે. કેટલી જીવાત મરે ! એનો વિચાર ન કરે અને એકલી હિંસા થાય એવા કુધર્મને માને તો મિથ્યાશ્રદ્ધા છે, એમ કહે છે. સમજાય છે ?

‘આ કુગુરુ, કુદેવ અને કુધર્મને શ્રદ્ધવા તેને ગૃહીત...’ નવું મિથ્યાત્વ નહિ, અનાદિનું છે ઇ; એની સાથે આ નવું મિથ્યાત્વ. અનાદિનું અગૃહીત મિથ્યાત્વ છે. ઓલી સાત તત્ત્વની પહેલી ભૂલ કીધી ઇ. એની સાથે આ બીજી મિથ્યાત્વની શ્રદ્ધા જોડી દીધી. એટલે મિથ્યાત્વ પુષ્ટ થયું. એને આત્માનો લાભ ન થયો. ‘ગૃહીત મિથ્યાદર્શન જાણવું.’ ‘હવે ગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન (જો હૈ) જેને કહેવામાં આવે છે...’ લ્યો ! ગૃહીત, હોં ! ઓલું જે અગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન કહ્યું હતું એ બીજી વાત. આ ગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાન. અગૃહીત

મિથ્યાજ્ઞાનમાં પણ વધારે પુષ્ટિ કરનાર. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? ‘તેનું વર્ણન સાંભળો.’

‘જે ધર્મમાં મિથ્યાત્વ તથા રાગાદિરૂપ ભાવહિંસા તથા ત્રસ અને સ્થાવર જીવોના ઘાતરૂપ દ્રવ્યહિંસાને ધર્મ માનવામાં આવે છે તેને કુધર્મ કહેવામાં આવે છે. જે પ્રાણી આ કુધર્મની શ્રદ્ધા કરે છે તે દુઃખ પામે છે. આ ખોટા ગુરુ, દેવ અને ધર્મની શ્રદ્ધા કરવી તેને ગૃહીત મિથ્યાદર્શન કહે છે.’ એણે ખોટા દેવ કોણ છે એની પરીક્ષા કરવી જોઈએ. પરીક્ષા કર્યા વિના માને એ વીતરાગ માર્ગમાં ધર્મ કહેવાતો નથી. એ પરોપદેશ વગેરે બાહ્ય કારણના આશ્રયથી ગ્રહણ કરવામાં આવે છે. પહેલું ઓલું આવ્યું હતું, પરમ દિવસે કહ્યું હતું ને ? અગૃહીતમાં. ઉપદેશાદિ બાહ્ય આલંબન વડે નવું ગ્રહ્યું નથી. અજ્ઞાનમાં એમ આવ્યું હતું, પહેલા શરૂઆતમાં. અહીં પરોપદેશ વાંચવાથી, સાંભળવાથી, જોવાથી, કહેવાથી ગ્રહણ કરવામાં આવ્યું છે તેથી તેને ગૃહીત મિથ્યાદર્શન કહેવાય છે. ‘હવે ગૃહીત મિથ્યાજ્ઞાનનું વર્ણન...’ કરશે. એ તેરમી ગાથા. બાર થઈ ને ? બાર થઈ. બાર સુધી ગૃહીત મિથ્યાદર્શન, અગૃહીત (મિથ્યાત્વને) પુષ્ટિ આપનારની વાત કરી. હવે અગૃહીત જ્ઞાનને પુષ્ટિ આપનાર મિથ્યાજ્ઞાન એની વાત કરશે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

